

וכמו כן **שמע מינה**, מכך שאין מקום קבוע היכן יכול הקרוב להשלים, ומתוך הדין שאמרנו לעיל, שאין להשלים ביותר מקרוב אחד, משני הדינים הללו יחד אנו למדים שגט מקושר⁽¹¹⁹⁾ המגיע לבית דין לקיימו על ידי עדים המכירים את חתימות העדים —

מכל תלתא מקיימינן, שהקיום יכול להיות מכל שלשה עדים מתוך כל העדים החתומים, **ולא בעינן**, אין לנו צורך שחתימות השלשה תהיינה **רצופין** דוקא. אלא, אם למשל, חתמו עשרה עדים, אפשר לקיים גם על ידי הכרת החתימה הראשונה, והשלישית, והחמישית.

דאי סלקא דעתך בעינן קיום על ידי הכרת שלש חתימות **רצופין** דוקא, תיקשי, מדוע לא הכשירו להשלים בגט קרח יותר מקרוב אחד, ואמרנו שהטעם הוא שמא בית הדין שיקיים את הגט יכשל, ויקיים על ידי שני קרובים ואחד כשר.

והרי יש לנו עצה לכך, **לקבע ליה מקום להאי קרוב המשלים**: או **בתחילה**, שנקבע שהוא ראשון בכל שלישיה של עדים, דהיינו קרוב אחד ושני כשרים אחריו, וכן הלאה, **או באמצע**, שכל קרוב יחתמו עד אחד כשר לפניו ואחד אחד כשר אחריו, **או בסוף** שני כשרים וקרוב, שני כשרים וקרוב.

פסולה.⁽¹¹⁷⁾ לכן אין להשלים ביותר מקרוב אחד, כדי שבכל מקרה יתקיים הגט על ידי שני עדים כשרים.⁽¹¹⁸⁾

אמר רב אשי: מתניתא, הברייתא דלעיל, **נמי דייקא** שלא משלימים יותר מקרוב אחד.

א-29 **דקא מודלג ותני חד חד**. התנא מחסר בכל דילוג רק קשר אחד, [כגון, משבעה לששה, ומששה לחמשה], משמע שאם היה יותר מקשר אחד בלתי חתום, אין בזה מחלוקת של בן ננס ורבי עקיבא, ולכולי עלמא אי אפשר להשלים את הקשר הנוסף אלא רק על ידי עד כשר.

ומסקינן: **שמע מינה!**

אמר אביי: שמע מינה מהמשנה, שהאי קרוב, המשלים בגט קרח, **חתיב** על הגט, יכול הוא לחתום היכן שהוא רוצה, **אי בעי**, אם רצונו: **בין בתחילה**, לפני העדים הכשרים, **בין באמצע**, ביניהם, **ובין בסוף**.

ומוכיח אביי: **ממאי**: מנין לי זאת מהמשנה?

מדלא קבע ליה מקום. התנא במשנה אינו קובע היכן היא הקרחה של הגט הקרח, אלא אומרת סת "גט קרח, הכל משלימין עליו", ומשמע שבכל מקום שהוא קרח, אפשר להשלים עליו בקרובים.

אחד, שמא יקיימוהו על ידי שני כשרים וקרוב אחד, והרי צריך שלשה כשרים. אלא, כיון ששלשה במקושר הוא רק מדרבנן לא גזרינן כולי האי. פני יהושע.

119. או שטר אחר מקושר — שאגב גיטין תיקנו חכמים בכל השטרות שאפשר לעשותן מקושר. רש"י.

117. ואף שעתה בשעת הכתיבה אנו יודעים שגט זה כשר, ומה איכפת לן שהבית דין יקיימוהו על ידי עדות פסולה, מכל מקום יש לחשוש מפני הרואים, שילמדו מזה להכשיר פסולים במקום אחר. מהר"ם שיף.

118. לפי רב יוסף, ששלשה עדים במקושר צריכים להיות כשרים, היה צריך לפסול גם קרוב

ולבשר ביה טובא. ואז יוכלו להשלים הרבה קרובים, ולא ייצא מכך שום מכשול, שהרי צריך לקיים דוקא מעדים רצופים, ובכל שלשה עדים רצופים חייב שיהא, לפי קביעה זו, לפחות שני כשרים?

אלא ודאי, אין צריך לקיים דוקא מעדים רצופים, ולכן, לא יועיל גם אם נקבע לקרובים מקום, כי גם אז יתכן, שמתוך

שלשה עדים מפוזרים, שנים מהם יהיו קרובים. (120)

כי אתו לקמיה דרב אמרי, כאשר הובא לפניו גט מקושר שהבעל לא הזמין מספיק עדים כמנין הקשרים, **אמר ליה רב אמרי לבעל: צא והשלים עליו עבד מן השוק!** כדעת בן ננס במשנתנו, שגם עבד יכול להשלים בגט קרח.

הדרן עלך הזורק

הכתיבה שייך לתקן שינהגו כן, אבל קיום הגט אי אפשר לתקן שיהא דוקא מעדים רצופין, כי לפעמים לא ימצאו לקיימו רק מעדים מפוזרין, ואז נפסל הגט שלא כדין. תפארת יעקב.

120. יש להקשות, למה באמת לא תיקנו שיהיו רצופין כדי להכשיר שני קרובים, כשם שהגמרא אומרת שהיה להם לתקן קביעות מקום. וצריך לומר, שדוקא קביעות מקום שהוא בשעת

פרק המגרש

מתניתין:

וחכמים אוסרים עליה להינשא לכל אדם אחר, כיון שהנתינה של הגט באופן שכזה היא נתינה פסולה.

ומבארת המשנה, לדעת חכמים, הסוברים שזו היא נתינה פסולה, כיצד יעשה? מה יעשה הבעל כדי לתקן את הנתינה הפסולה.

ישלנו הימנה, יקח את הגט מהאשה, ויחזור ויתננו לה פעם שניה, (1) ויאמר לה בשעת מסירת הגט "הרי את מותרת לכל אדם". (2)

המגרש את אשתו, ואמר לה בשעת מסירת הגט "הרי את מותרת לכל אדם, אלא לפלוני", ובגמרא יבואר מה הפירוש "אלא לפלוני", האם משמעותו היא "חוץ מפלוני", או שהוא תנאי, על מנת שלא תנשא לאותו פלוני.

רבי אליעזר מתיר לה להינשא לכל אדם אחר, חוץ מאותו פלוני, כדין אשה שנתגרשה בגט כשר.

בנתינה השניה "הרי את מותרת לכל אדם", אלא מספיק שיחזור ויתן ויאמר לה 'הא גיטך' כמו בכל גט. ומה שאמרה המשנה שצריך לומר "הרי את מותרת לכל אדם" הוא לאו בדוקא. וכן פסק הרמב"ם [גירושין ח יז]. אולם הריטב"א וזה"ר כתבו שצריך לחזור ולומר לה הרי את מותרת לכל אדם כפשוטו המשנה, ולא מספיק שיאמר לה הא גיטך, כמו בכל נתינת גט, כי היות שאמר לה בנתינה הראשונה חוץ מפלוני, צריך הוא לבטל את דבורו, ואם הוא אומר לה רק "הא גיטך" אין כאן עדיין ביטול האמירה הקודמת שמגרשה חוץ מפלוני.

והקשה הפני יהושע, לפי הצד בגמרא שגם לדעת רבנן אם אמר לה הרי את מותרת לכל אדם על מנת שלא תנשא לפלוני היא מגורשת, מדוע בנתינה השניה הוא צריך לגרש אותה ללא שום תנאי, הרי רצונו שלא תנשא לפלוני, ויכול לומר לה בנתינה השניה הרי את מותרת לכל אדם על מנת שלא תנשא לפלוני. ותיקן הפני יהושע, כי מה שהיא מותרת באומר לה "על מנת" הוא רק כשאמר לה כן בנתינה הראשונה, אבל באופן שאמר לה בנתינה הראשונה "חוץ

1. אבל אם רק יחזור ויאמר לה הרי את מותרת לכל אדם, ללא נתינה שניה, אינו מועיל, כיון שהנתינה הראשונה היתה נתינה פסולה, ולא מועיל מה שיאמר לה הרי את מותרת, כי צריך שיהא "ונתן בידה", וזו היתה נתינה פסולה, ולכך צריך נתינה חדשה.

ורבי עקיבא איגר מחדש, שלמסקנת הגמרא, שהמחלוקת בין רבי אליעזר ורבנן אינה באומר "הרי את מותרת לכל אדם אלא לפלוני", אלא באומר "חוץ מפלוני", הרי דוקא לשיטת רבנן, הסוברים שבאומר "חוץ מפלוני" אינה מגורשת כלל, לא יועיל שיאמר אחר כך כשמגרש 'אף לפלוני' בלא נתינה חדשה, כיון שהנתינה הראשונה היתה פסולה. אבל לשיטת רבי אליעזר, הסובר שכשאומר "חוץ מפלוני" היא מגורשת לכל העולם חוץ מאותו פלוני, בזה אף ללא נתינה חדשה יכול להוסיף ולומר שמגרשה אף לאותו פלוני, ולבטל את השיוור ששייר לפלוני, וניתרת לאותו פלוני מכח הנתינה הראשונה.

2. וכתב התוס' רי"ד, שאין צריך לומר לה

הוא, יש לומר כי דוקא באומר "הרי את מותרת לכל אדם מפלוני", הוא דפליגי רבנן עליה דרבי אליעזר, שרק אז רבנן סוברים שהגט פסול, דהא שייך לה בגט. שהרי באמירתו "חוץ מפלוני" הוא מגביל את ההיתר של הגט, שאין הגט מתיר אותה לכל העולם.

אבל באומר לה "הרי את מותרת לכל אדם על מנת שלא תנשאי לפלוני", שהוא לשון תנאי, מודו ליה, יודו חכמים לרבי אליעזר שהגט כשר. מידי דהוה, שהרי תנאי זה דומה אבל תנאי דעלמא, לכל תנאי בעלמא, שהגט ניתן לה באופן מוחלט להתיר אותה לכל אדם. ומה שאינה יכולה להנשא לאותו פלוני, אינו אלא מחמת תנאי בעלמא, שאם לא תקיים את התנאי יתבטל הגט, אך אינו סותר את ההיתר של הגט שהיא מותרת מחמת הגט לכל אדם, כולל אותו פלוני, ואינו נחשב לשיוור בגט⁽³⁾.

אבל אם כתבו בתוכו, שכתב הבעל בתוך הגט "הרי את מותרת לכל אדם, אלא לפלוני", אף על פי שחזר ומחקו, את מה שהוסיף "אלא לפלוני", הרי זה גט פסול.

גמרא:

איבעיא להו, נסתפקו בני הישיבה:

האי, האם הלשון שאמר "אלא לפלוני" – לשון "חוץ" הוא, "הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני", הוא.

או מה שאמר "אלא לפלוני", לשון תנאי הוא, "הרי את מותרת לכל אדם על מנת שלא תנשאי לפלוני", הוא.

ומבאר עתה הגמרא במה נחלקו רבי אליעזר ורבנן, לפי שני צדדי הספק:

לפי הצד שהלשון "אלא", "חוץ מפלוני",

מפלוני", אף שאמר לה בנתינה השניה "על מנת שלא תנשאי לפלוני", עדיין לא נתבטלו דבריו הראשונים שאמר "חוץ מפלוני".

ולשיטת הרמב"ם עדיין קשה, מדוע לא נאמר במשנה שיש לו עצה לומר לה "על מנת שלא תנשאי לפלוני"? וכתב האילת השחר, דמסתמא אין רצונו של המגרש שאמר חוץ מפלוני ליתן לה גט על מנת שלא תנשא לפלוני, שהרי אם תנשא לאותו הפלוני יתבטל הגט, וזה אין רצונו, שהרי רוצה שרק תיאסר לפלוני, ולא שיתבטל הגט.

3. וכתב הריטב"א שהסברא באומר "על מנת מודים רבנן לרבי אליעזר שזה כשר ואינו נחשב

והקשה הפתחי תשובה בסי' קל"ז מלשון הרמב"ם והשו"ע, שכתבו להדיא, שיכול לגרש אותה בפעם השניה בתנאי כשר, ומשמע שיכול אף לומר לה על מנת שלא תנשאי לפלוני, ותירץ הפתחי תשובה, שהרמב"ם הולך לשיטתו שהבאנו לעיל, שבנתינה השניה אינו צריך לומר הרי את מותרת לכל אדם, אלא מספיק שיאמר לה הא גיטך, ואם כן, בהכרח, מספיק לשון חלש יותר מהפעם הראשונה בשביל לבטל את האמירה בנתינה הראשונה, ולכך גם באופן שאומר לה בנתינה השניה על מנת שלא תנשאי לפלוני, מועיל לבטל את האמירה שאמר לה בנתינה הראשונה. אבל הפני יהושע הולך

שהרי לפי זה, עליך לבאר את כוונת המשנה לומר, שבתי ישראל מיטמאין בנגעים "על מנת דלא מיטמו בתי עובדי כוכבים".

דהיינו, בתנאי שלא מטמאין בתי עובדי כוכבים בנגעים, הוא דמיטמו בתי ישראל, רק אז מטמאים בתי ישראל בנגעים.

הא מיטמו בתי עובדי כוכבים, אבל אם בתי עובדי כוכבים מטמאים בנגעים, לא מטמאי בתי ישראל!

והרי אין לדבר זה שום משמעות והבנה!

ועוד קשה: בתי עובדי כוכבים, מי מטמאי? וכי שייך לומר שבתי עובדי כוכבים מיטמאים בנגעים —

והתניא הרי שנינו בברייתא:

כתוב בתורה [ויקרא יד] לגבי נגע בתים "ויתתו נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם", ודרשו חכמים מלשון הפסוק כי דוקא "ארץ אחוזתכם", דהיינו, אחוזת [בתי] ישראל מטמאה בנגעים, ואין בתי עובדי כוכבים מטמאין בנגעים.

אלא, שמע מינה, מוכח מכאן ש'אלא' לשון "חוי" הוא.

ומסקנת הגמרא: אכן שמע מינה.

או דלמא, לשון 'אלא', כאילו אמר לה "על מנת שלא תנשאי לפלוני" הוא.

ולפי זה, דוקא באומר לה "הרי את מגורשת בעל מנת שלא תנשאי לפלוני", הוא דפליג רבי אליעזר אדרבנן, וסובר שזה גט כשר, כיון שאינו אלא תנאי —

אבל באומר לה "הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני", מודה רבי אליעזר לחכמים שזה גט פסול, דהא שייר לה בגט. שהרי באמירתו "חוץ מפלוני", הוא גורם שהגט אינו מתיר את האשה לאתו פלוני, וחסר בכריתות המוחלטת של הגט, ולכן גם רבי אליעזר מודה שזה גט פסול.

אמר רבינא: תא שמע ראייה לפשוט את הספק במה נחלקו, מדברי המשנה ששנינו במסכת נגעים [יב א]:

כל הבתים של ישראל בארץ ישראל, אם נראה בבית נגע, הם מטמאין בנגעים, אלא של עובדי כוכבים.

ומוכיח רבינא: אי אמרת בשלמא, אם אמרת שהמילה 'אלא' לשון "חוי" הוא — שפיר, מובנת כוונת המשנה, לומר, שכל הבתים שבארץ ישראל שהם של ישראל מטמאין, חוץ מהבתים של עובדי כוכבים, שאינם מטמאין.

אלא אי אמרת שהמילה 'אלא', לשון "על מנת" הוא, האין תתפרש המשנה —

העולם ואף לאותו אדם שהתנה עמה שלא תנשא לו, אלא שאם היא תנשא לו, אז יתבטל הגט ותיאסר לכל העולם. ואם כן אין שום הבדל בינו לשאר בני אדם, ולכך אינו נחשב לשויר.

לשויר, הוא משום ש"שויר בגט" הוא רק באופן שהיא במצב שלחלק מבני האדם היא מותרת להנשא ולחלק [או לאדם אחד] היא אסורה. אבל באומר "על מנת" הרי עכשיו היא מותרת לכל

ומבארת הגמרא את טעמם של רבי אליעזר ורבנן, לפי שיטת הברייתא, שרבי אליעזר ורבנן נחלקו ב"על מנת":

מאי טעמא דרבי אליעזר, הסובר שזה גט כשר? —

מידי דהוה אכל תנאי דעלמא. משום שזה דומה לכל תנאי רגיל ואינו שיוור בגירושין. שהרי כגט זה הוא מתירה לכל אדם, ומה שהיא אסורה להנשא לאדם שהתנה עליו שאם תנשא לו יתבטל הגט, אין זה סתירה להיתר של הגט, אלא אסורה להנשא רק מחמת התנאי שבו.

ורבנן סוברים, שאין זה דומה לתנאי דעלמא. לפי שכל תנאי דעלמא, אינו פוסל את הגט משום שהוא לא שייך ליה בנט, שהרי הגט מתיר אותה לכל אדם. אבל הכא, שייך לה בנט. כי היות שאמר לה "על מנת שלא תינשאי לפלוני", נמצא שמחמת התנאי, הגט אינו מתירה לכל אדם, ולכך סוברים חכמים שאינה מגורשת.

וממשיכה הגמרא ומבארת:

ומתניתין, דאוקימנא בחוץ, משנתנו, שהעמדנו עתה שרבי אליעזר ורבנן נחלקו באומר לה "חוץ מפלוני" —

מאי טעמא דרבי אליעזר? מדוע רבי אליעזר סובר שזה גט כשר?

אמר רבי ינאי משום זקן אחד:

אמר קרא בפרשת גירושין [דברים כד], "ויצאה מביתו, והלכה והיתה לאיש אחר."

וכוונת המשנה לומר, שרק בתי ישראל מטמאין בנגעים, אבל בתי עובדי כוכבים אינן מטמאין בנגעים.

ולפי זה, רבי אליעזר ורבנן נחלקו במשנתנו באומר "הרי את מותרת חוץ מפלוני", אם היא מגורשת או לא.⁽⁴⁾

ועתה מבארת הגמרא, שלפי ביאורו של רבינא, בהכרח, מתניתין, משנתנו, שנחלקו בה רבי אליעזר ורבנן באומר הרי את מגורשת חוץ מפלוני, אם זה גט כשר או לא, **דלא כי האי תנא הוא!** לא כמו ששינו בברייתא —

דתנאי: אמר רבי יוסי ברבי יהודה:

לא נחלקו רבי אליעזר וחכמים על המגורש את אשתו ואמר לה בשעת מסירת הגט "הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני", שאינה מגורשת. כי גם רבי אליעזר מודה שהגט פסול.

על מה נחלקו רבי אליעזר וחכמים —

על המגורש את אשתו ואמר לה "הרי את מותרת לכל אדם על מנת שלא תנשאי לפלוני",

שרבי אליעזר מתיר אותה לכל אדם, חוץ מאותו האיש. וחכמים אוסרים אותה להינשא לכל אדם, כיון שזה גט פסול.

אבל באומר לה "הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני", כולי עלמא מודים שזה גט פסול.

4. ונחלקו הראשונים בביאור מסקנת הגמרא. דעת הרי"ף הרמב"ם והרא"ש והר"ן והתוס'